

دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی

پایان نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد

رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی، گرایش مدیریت و برنامه ریزی در تربیت بدنی

عنوان پایان نامه :

رابطه نیازهای ورزشی دانشجویان با برنامه‌های فعالیت‌های فوق برنامه ارائه شده در دانشگاه‌های دولتی شهر تهران

استاد راهنما :

دکتر جواد شهلائی

استاد مشاور :

دکتر فرزاد غفوری

پژوهشگر :

کریم داودی

تابستان ۱۳۹۱

تقدیم به: دلاور مردان سرزمینم که با

**خود عهد کردند برای سربلندی وطنشان از
جان مایه بگذارند.**

**به پدر دلسوزم، که کمال انسان دوستی را در
وجودش می‌یابیم.**

**به مادر فداکارم، که زبانم از وصف مهربانی
هایش عاجز است.**

**به برادرانم و خواهرانم که صمیمانه دوستشان
دارم.**

و به همه کسانی که دوستشان دارم.

تشکر و قدردانی:

سپاس و تشکر به درگاه احدی که نعمت وجود را به ما ارزانی داشت و در تمام

مراحل زندگی ما را یاری رساند تا بتوانیم در برابر مشکلات ایستادگی کنیم و

خالصانه سپاسگزارم از تمام خوبی‌هایی که ما را شایسته آن دانست.

شایسته است در آغاز، مراتب سپاس و قدردانی خویش را، نثار اساتیدی نمایم که در تمامی مراحل انجام این پژوهش مرا یاری نمودند:

استاد ارجمند جناب آقای دکتر جواد شهلائی که با راهنمایی خود، در تدوین پایان‌نامه حاضر و همچنین در دوران تحصیل صبورانه و با بزرگواری یاری‌ام نمودند.

همچنین استاد ارجمند جناب آقای دکتر فرزاد غفوری که واقعا با مشاوره پر بار، دقیق و مهربانی از هیچ کوششی دریغ نوزیدند و در همه مراحل مرا پشتیبانی نمودند کمال تشکر را دارم.

و نیز سرکار خانم دکتر زهرا سلمان که با نظرات ارزنده خود، پایه علمی و کیفی پژوهش حاضر را مستحکم‌تر نمودند.

و همچنین از زحمات اساتید محترم سرکارخانم دکتر سارا کشکر، دکتر غلامعلی کارگر و دکتر حبیب هنری که در طول دوران تحصیل همواره پشتیبان و مشوق من و تمامی دانشجویان بوده‌اند تشکر و سپاس می‌نمایم.

و نیز از سایر اساتید محترمی که در طول تحصیل در مکتب آنان درس‌ها آموخته‌ام قدردانی می‌نمایم .

همچنین از دوستان عزیزم آقایان **رضا صادقی، مجتبی ظریفی، نورالله علیزاده، ابراهیم دلدار و کامل توکلی** که در طول دوران تحصیل کارشناسی ارشد روشنایی بخش راه و یاری دهنده مشکلات اینجانب بودند و با بزرگواری خود با همه نواقص دوستی ما کنار آمده‌اند و از تمامی دوستانی که مرا همراهی نمودند تشکر و قدردانی می‌نمایم.

کریم داودی

تابستان ۹۱

چکیده

قبل از اینکه ادارات تربیت بدنی دانشگاه‌ها بتوانند خدمات رضایت بخشی برای دانشجویان ارائه دهند، باید از نیازها و توقعات دانشجویان در مورد ورزش و تفریحات سالم به درستی آگاه شده و اطلاعاتی را در مورد نگرش مخاطبین خود کسب کنند تا بتوانند خدمات کیفی‌تر و مطابق با میل و رغبت ورزشی دانشجویان ارائه دهند. هدف کلی این تحقیق بررسی رابطه نیازهای ورزشی دانشجویان با برنامه‌های فعالیت‌های فوق برنامه ارائه شده در دانشگاه‌های دولتی شهر تهران می‌باشد. تحقیق حاضر با توجه به هدف، کاربردی و از نظر استراتژی توصیفی-پیمایشی و از نوع همبستگی می‌باشد که جمع‌آوری داده‌ها به صورت میدانی انجام گرفته است. جامعه آماری مورد مطالعه این تحقیق، شامل کلیه دانشجویان دختر و پسر دانشگاه‌های دولتی شهر تهران در سال تحصیلی ۹۰-۹۱ که در مقاطع تحصیلی کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری مشغول به تحصیل بوده‌اند، می‌باشد. که نمونه آماری آن براساس جدول مورگان شامل ۳۹۰ نفر دانشجوی دختر و پسر که از چهار دانشگاه به صورت تصادفی انتخاب شده بودند، می‌باشند و ابزار گردآوری اطلاعات شامل پرسشنامه‌ای محقق ساخته است. جهت سنجش روایی پرسشنامه از نظرات متخصصین مدیریت ورزشی و مربیان ورزشی مجرب در دانشگاه‌ها استفاده گردیده است و جهت سنجش پایایی پرسشنامه نیز از یک مطالعه مقدماتی و اجرای پرسشنامه روی ۳۰ نفر از دانشجویان و تعیین واریانس سوالات و استفاده از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد، که میانگین پایایی برابر با ۰/۸۶ بوده است. به منظور سازمان دادن و خلاصه کردن نمرات خام و توصیف اندازه‌های نمونه از آمار توصیفی (میانگین، درصدها، فراوانی، انحراف معیار، رسم نمودار و جداول) استفاده گردید و جهت تحلیل داده‌ها به دلیل ارتباط بین متغیرها از روش‌های دو و رتبه بندی فریدمن و برای تعیین همبستگی از آزمون t استفاده شد. مهمترین نتایج این پژوهش این بود که بین برنامه‌های فعالیت‌های فوق برنامه ارائه شده در دانشگاه‌های دولتی شهر تهران، با نیازهای ورزشی و تفریحی دانشجویان تفاوت معنی‌دار وجود دارد. همچنین بین امکانات موجود و رشته‌های ورزشی مورد نیاز و علاقه دانشجویان دختر و پسر تفاوت معنی‌داری مشاهده شد و می‌توان گفت امکانات ورزشی و تفریحی موجود در این دانشگاه‌ها نتوانسته‌اند پاسخگوی علایق و خواسته‌های دانشجویان در زمینه ورزش و تفریح باشند. و براساس رتبه بندی نیازهای ورزشی و تفریحی دانشجویان، در بین پسران، بیشترین علاقه‌مندی به ورزش شنا، فوتسال، فوتبال، والیبال و بدمینتون و دختران نیز بیشترین علاقه‌مندی به ورزش شنا، بدمینتون، والیبال و کوهنوردی را گزارش دادند. همچنین نتایج تحقیق نشان داد که جنسیت نقش اساسی در میزان مشارکت دانشجویان در ورزش‌های دانشگاهی ایفا می‌کند و بنابراین، میزان علاقه پسران به ورزش و تفریح و شرکت آنها در فعالیت‌های ورزشی و تفریحی بیش از دختران است.

واژه‌های کلیدی: نیازسنجی ورزشی، نیازهای تفریحی، دانشجویان، فعالیت‌های فوق برنامه، دانشگاه‌های دولتی.

فهرست

- ۱-۱) مقدمه ----- ۱
- ۲-۱) بیان مسئله ----- ۳
- ۳-۱) اهمیت و ضرورت تحقیق ----- ۵
- ۴-۱) اهداف تحقیق ----- ۷
- ۱-۴-۱) هدف کلی ----- ۷
- ۲-۴-۱) اهداف اختصاصی ----- ۷
- ۳-۴-۱) اهداف فرعی ----- ۸
- ۵-۱) فرضیه های تحقیق ----- ۸
- ۶-۱) متغیرهای تحقیق ----- ۸
- ۷-۱) تعریف مفاهیم تحقیق ----- ۹
- ۱-۷-۱) تعریف نظری ----- ۹
- ۲-۷-۱) تعریف عملیاتی ----- ۹
- ۸-۱) پیش فرض های تحقیق ----- ۱۰
- ۹-۱) محدودیت‌های تحقیق ----- ۱۰
- ۱-۹-۱) محدودیت‌های در اختیار پژوهشگر ----- ۱۰
- ۲-۹-۱) محدودیت‌های خارج از کنترل پژوهشگر ----- ۱۰
- ۱-۲) مقدمه ----- ۱۲
- ۲-۲) مبانی نظری تحقیق ----- ۱۳
- ۱-۲-۲) نیاز ----- ۱۳
- ۱-۱-۲-۲) نظریه مازلو درباره نیازها ----- ۱۴
- ۲-۱-۲-۲) نظریه لی جی کرونباخ درباره نیازها ----- ۱۶
- ۳-۱-۲-۲) نظریه نورمن مان درباره نیازها ----- ۱۷
- ۴-۱-۲-۲) نیاز از دیدگاه جامعه شناسی ----- ۱۸

- ۲۱-۲-۲-۵) جمع‌بندی تعاریف ارائه شده درباره نیاز ----- ۲۱
- ۲-۲-۲) نیازسنجی ----- ۲۱
- ۱-۲-۲-۲) ضرورت و انگیزه‌های نیازسنجی ----- ۲۳
- ۲-۲-۲-۲) کاربردهای نیازسنجی ----- ۲۵
- ۳-۲-۲-۲) موانع نیازسنجی ----- ۲۵
- ۴-۲-۲-۲) راهبرد نیازسنجی ----- ۲۶
- ۳-۲-۲) نیازسنجی ورزشی ----- ۲۷
- ۴-۲-۲) تعریف ورزش ----- ۲۸
- ۵-۲-۲) اهداف تربیت بدنی و ورزش ----- ۲۹
- ۱-۵-۲-۲) هدف تکامل جسمانی ----- ۲۹
- ۲-۵-۲-۲) هدف تکامل عصبی عضلانی ----- ۲۹
- ۳-۵-۲-۲) هدف تکامل شناختی ----- ۳۰
- ۴-۵-۲-۲) هدف تکامل عاطفی (احساسی) ----- ۳۰
- ۶-۲-۲) تعریف تفریح ----- ۳۰
- ۱-۶-۲-۲) تفریح در لغت ----- ۳۰
- ۲-۶-۲-۲) نظریه‌های تفریح ----- ۳۱
- ۱-۲-۶-۲-۲) اولین نظریه ----- ۳۱
- ۲-۲-۶-۲-۲) دومین نظریه ----- ۳۲
- ۳-۲-۶-۲-۲) سومین نظریه ----- ۳۲
- ۷-۲-۲) اثرات مشارکت در ورزش ----- ۳۲
- ۸-۲-۲) تربیت بدنی، ورزش و اهمیت آن در گذران اوقات فراغت ----- ۳۴
- ۹-۲-۲) فوق برنامه ورزشی ----- ۳۴
- ۱-۹-۲-۲) برداشت‌ها و تقسیم‌بندی‌ها در تربیت بدنی ----- ۳۵
- ۲-۹-۲-۲) فوق برنامه ورزشی در گذشته، حال و آینده ----- ۳۵

- ۳۶-۲-۹-۳) تاریخچه فوق برنامه ورزشی -----
- ۳۸-۲-۹-۴) فعالیتهای فوق برنامه در نظام آموزشی ایران قبل از انقلاب اسلامی -----
- ۳۸-۲-۹-۵) پس از پیروزی انقلاب -----
- ۳۹-۲-۹-۶) تعریف برخی از اصطلاحات فوق برنامه -----
- ۴۲-۲-۹-۷) مأموریت و رسالت فوق برنامه ورزش -----
- ۴۳-۲-۹-۸) گامهای طراحی یک فوق برنامه ورزش -----
- ۴۴-۲-۹-۹) سازماندهی برنامه -----
- ۴۴-۲-۹-۱۰) کانونهای ورزشی -----
- ۴۵-۲-۹-۱۱) عامل زمان -----
- ۴۵-۲-۹-۱۲) بهترین زمان برای اجرای فعالیتهای فوق برنامه -----
- ۴۶-۲-۹-۱۳) طول زمان فعالیتهای فوق برنامه -----
- ۴۷-۳-۲) بخش دوم: پیشینه تحقیق -----
- ۴۷-۲-۳-۱) تحقیقات انجام شده در داخل کشور -----
- ۵۲-۲-۳-۲) تحقیقات انجام شده در خارج کشور -----
- 4-2) نتیجه گیری 60

-
- ۶۲-۳-۱) مقدمه -----
- ۶۲-۳-۲) روش تحقیق -----
- ۶۲-۳-۳) جامعه آماری پژوهش -----
- ۶۳-۳-۴) نمونه آماری تحقیق و روش نمونه گیری -----
- ۶۳-۳-۵) متغیرهای تحقیق -----
- ۶۳-۳-۶) ابزار و روشهای جمع آوری اطلاعات -----
- ۶۳-۳-۷) مشخصات پرسشنامه -----
- ۶۴-۳-۷-۱) روایی و پایایی پرسشنامه -----

- ۶۵ ----- ۸-۳) روش تجزیه و تحلیل داده‌ها
- ۶۵ ----- ۹-۳) قلمرو زمانی و مکانی تحقیق
- ۶۷ ----- ۱-۴) مقدمه
- ۶۷ ----- ۲-۴) آمار توصیفی داده‌ها
- ۶۷ ----- ۱-۲-۴) توصیف ویژگی‌های جمعیت‌شناختی دانشجویان
- ۶۷ ----- ۲-۲-۴) توصیف ویژگی‌های فردی
- ۷۳ ----- ۳-۴) بخش استنباطی
- ۷۳ ----- ۱-۳-۴) فرضیه اول
- ۷۳ ----- ۲-۳-۴) فرضیه دوم
- ۷۴ ----- ۳-۳-۴) فرضیه سوم
- ۷۵ ----- ۴-۳-۴) فرضیه چهارم
- ۷۶ ----- ۵-۳-۴) فرضیه پنجم
- ۷۶ ----- ۶-۳-۴) فرضیه ششم
- ۷۷ ----- ۷-۳-۴) اولویت بندی
- اولویت‌بندی نیازهای ورزشی و تفریحی دانشجویان پسر دانشگاه‌های دولتی شهر تهران
- ۷۷ -----
- اولویت بندی نیازهای ورزشی و تفریحی دانشجویان دختر دانشگاه‌های دولتی شهر تهران
- ۸۰ -----
- ۸۵ ----- ۱-۵) مقدمه
- ۸۵ ----- ۲-۵) خلاصه تحقیق
- ۸۸ ----- ۳-۵) نتایج تحقیق
- ۸۸ ----- ۱-۳-۵) نتایج یافته‌های مرتبط با جمعیت‌شناختی
- ۸۹ ----- ۴-۵) بحث و نتیجه‌گیری
- ۸۹ ----- ۱-۴-۵) آزمون فرضیه‌ها و تحلیل داده‌ها

۸۹ ----- فرضیه اول (۱-۱-۴-۵)

۹۰ ----- فرضیه دوم (۲-۱-۴-۵)

۹۱ ----- فرضیه سوم (۳-۱-۴-۵)

۹۲ ----- فرضیه چهارم (۴-۱-۴-۵)

۹۳ ----- فرضیه پنجم (۵-۱-۴-۵)

۹۳ ----- فرضیه ششم (۶-۱-۴-۵)

اولویت بندی نیازهای ورزشی و تفریحی دانشجویان پسر دانشگاه‌های دولتی شهر

۹۴ ----- تهران

اولویت بندی نیازهای ورزشی و تفریحی دانشجویان دختر دانشگاه های شهر

۹۵ ----- تهران

۹۷ ----- (۵-۵) پیشنهادهای برخاسته از تحقیق

98.....(6-پیشنهاد برای تحقیقات آینده

5

99 ----- منابع

فهرست جداول

- جدول (۳-۱) ضریب پایایی پرسشنامه بر اساس هر یک از بخش‌ها ۶۴
- جدول (۴-۱) توزیع فراوانی سن دانشجویان ۶۸
- جدول (۴-۲) توزیع فراوانی جنسیت دانشجویان ۶۸
- جدول (۴-۳) توزیع فراوانی وضعیت تاهل دانشجویان ۶۹
- جدول (۴-۴) توزیع فراوانی سطح تحصیلات دانشجویان ۶۹
- جدول (۴-۵) توزیع فراوانی وضعیت بیماری دانشجویان ۷۰
- جدول (۴-۶) توزیع فراوانی دانشگاه‌های محل تحصیل ۷۰
- جدول (۴-۷) توزیع فراوانی دانشکده‌های محل تحصیل ۷۱
- جدول (۴-۸) تعداد روزهای فعالیت بدنی دانشجویان در طول هفته ۷۱
- جدول (۴-۹) زمان انجام فعالیت‌های ورزشی دانشجویان در طول روز ۷۲
- جدول (۴-۱۰) فراوانی و درصد فراوانی میزان فعالیت ورزشی روزانه ۷۲
- جدول (۴-۱۱) محاسبه‌ی دو محور فرضیه اول تحقیق ۷۳
- جدول (۴-۱۲) محاسبه‌ی دو محور فرضیه دوم تحقیق ۷۴
- جدول (۴-۱۳) محاسبه‌ی دو محور فرضیه سوم تحقیق ۷۴
- جدول (۴-۱۴) محاسبه‌ی دو محور فرضیه چهارم تحقیق ۷۵
- جدول (۴-۱۵) مقایسه‌ی نیازهای ورزشی دختران و پسران ۷۶
- جدول (۴-۱۶) مقایسه‌ی نیازهای تفریحی دختران و پسران ۷۶
- جدول (۴-۱۷) میانگین و انحراف استاندارد در رتبه بندی پسران ۷۷
- جدول (۴-۱۸) آزمون فریدمن پسران ۷۸
- جدول (۴-۱۹) میانگین رتبه‌های پسران ۷۸
- جدول (۴-۲۰) میانگین و انحراف استاندارد رتبه بندی دختران ۸۰
- جدول (۴-۲۱) آزمون فریدمن دختران ۸۱
- جدول (۴-۲۲) میانگین رتبه‌های پسران ۸۲
- شکل (۲-۱) تقدم و تاخير نیاز ۱۳

فصل اول:

کلیات تحقیق

مقدمه

اگرچه امروزه پیشرفت علم و تکنولوژی و ماشینی شدن جوامع خدمات ارزنده‌ای برای بشر به ارمغان آورده، اما عوارض متعددی را نیز، در برداشته است یکی از این عوارض، کاهش تحرک و فعالیت بدنی می‌باشد. تربیت بدنی و ورزش به عنوان یکی از اصلی‌ترین ابزارها، نه تنها موجبات رشد و شکوفایی را فراهم می‌سازد بلکه به عنوان پدیده‌ای موثر، نقش مهمی در مباحث بهداشت، تندرستی و سلامتی جسمانی و روانی آحاد مردم دارد (جلالی فراهانی، ۱۳۸۸).

ورزش پدیده‌ای اجتماعی_ فرهنگی می‌باشد که پیوندی پویا با مجموعه نهادها و ساختارهای اجتماعی دارد و باید به عنوان بخشی از نیازهای ساختاری انسان مورد توجه افراد جامعه باشد. یکی از مهم‌ترین علل ترقی و توسعه کشورهای پیشرفته، اهتمام ارکان این جوامع به اصل مهم ورزش و تعلیم آن در سطوح مختلف است (طالب پور، ۱۳۸۴).

پرداختن به کار و تفریح دلخواه، در ایجاد تعادل و سلامت جسم و جان موثر است، البته به شرطی که با توجه به نیازها و علایق افراد برنامه‌ریزی شود. حال اگر برنامه‌ریزی ورزش هم گنجانده شود تاثیر دو چندانی خواهد داشت (عسکریان، ۱۳۷۳).

واقعیت‌ها نشان می‌دهد که در جهان امروز، آنچه بیش از همه دارای اهمیت است منابع انسانی می‌باشد. به طوری که اقتصاد دانان معتقدند آنچه در نهایت روند توسعه اقتصادی و اجتماعی یک کشور را تعیین می‌کند، منابع انسانی آن کشور است نه سرمایه و منابع مادی دیگر (کافی^۱، ۲۰۰۶). این منابع انسانی است که سرمایه را متراکم می‌سازد، از منابع طبیعی بهره‌بردار می‌کند، سازمان‌های اجتماعی و اقتصادی و سیاسی را به وجود می‌آورد و توسعه را به پیش می‌برد. در جوامع صنعتی امروز نیروی انسانی شاداب در امر بهره‌وری و تولید، بسیار موفق‌تر از نیروی انسانی کسل و بی‌روحیه می‌باشد.

سازمان‌ها ورزش را امری مؤثر در شادابی نیروی انسانی یافته‌اند و با برنامه‌ریزی صحیح و اصولی منطبق با نیاز ورزشی پرسنل اقدام به این امر مهم می‌کنند تا بتوانند سازمانی بهره‌ور و سرآمد داشته باشند. برای اجرای صحیح برنامه‌های ورزشی دانشگاه‌ها و دسترسی به نتایج ارزشمند آن، لازم است مدیران و به طور کلی تشکیلات فوق برنامه ورزشی دانشگاه‌ها و مدارس هر چه بیشتر فعال شوند و به درستی عهده‌دار اداره امور مربوط به فعالیت‌های ورزشی باشند. این ادارات که تحت عنوان اداره تربیت بدنی دانشگاه و فعالیت‌های فوق برنامه، دارای مدیر و کارکنان و چارت تشکیلاتی هستند و دقیقاً به شکل یک سازمان ورزشی بایستی دارای مأموریت غایی، اهداف، برنامه‌ها، سازماندهی، هدایت و رهبری، کنترل و نظارت و ارزشیابی باشد. در کنار این اصول مدیریتی تمام مسائل مدیریتی و غیرمدیریتی که تحت عنوان مبانی نظری اوقات فراغت، ارتباطات، بودجه و امور مالی، فوق برنامه پسران و فوق برنامه دختران و غیره

^۱. Coffey

نیز وجود دارد لازم است مدیریت ادارات فوق برنامه به آن توجه داشته باشد و براساس یافته‌های علمی و باورهای مدیریتی با آن‌ها رفتار شود. مطالب بیان شده در این پژوهش مجموعه‌ای است که به موارد مهم و اساسی در رابطه با نیازهای ورزشی دانشجویان دانشگاه‌های دولتی و کیفیت و چگونگی مدیریت فعالیت‌های فوق برنامه ورزشی دانشگاه‌های مورد نظر اشاره دارد. بنابراین لازم است که همه مدیران و دست‌اندرکاران این برنامه‌ها و تمامی افرادی که به هر شکل در تدوین و اجرای این برنامه‌ها، که جهت رفاه حال دانشجویان ارائه می‌گردند، درگیر می‌باشند. باید با آشنایی و درک درست از این برنامه‌ها و با توجه به اهمیت و حساسیت فوق برنامه، براساس اصول مدیریت صحیح و ارزیابی شده، این فعالیت‌ها هدایت و رهبری شوند.

در این پژوهش سعی می‌شود تا با شناخت نیازهای کاربران (دانشجویان) و برنامه‌های ارائه شده در بخش فوق برنامه ورزشی دانشگاه‌ها، میزان هم‌خوانی نیازها با برنامه‌های ارائه شده مطالعه گردد.

۱-۱) بیان مسئله

نیازسنجی جزء جدایی‌ناپذیر برنامه‌ریزی محسوب می‌شود، نیازسنجی می‌تواند منتج به شناسایی مقاصد، اهداف و میزان تحقق اهداف و مقاصد گردد و بدین لحاظ مبنای برنامه‌ریزی قرار گیرد (فتحی و اجارگاه، ۱۳۸۱). از آنجایی که نیازهای بشر همه روزه با توجه به تحولات منطقه‌ای و حتی جهانی، دچار تغییر می‌شود و پاسخ‌گویی به همه نیازهای در حال تغییر و متنوع، با توجه به منابع محدود میسر نیست، شناسایی نیازهای پژوهشی بالقوه و تعیین اولویت در بین پژوهش‌های مختلف تحقیقاتی ضرورت می‌یابد (کانل^۱، ۲۰۰۴).

نیازسنجی یکی از مهم‌ترین مفاهیم مطرح در حوزه خدمات اجتماعی و تعلیم و تربیت است و تحلیلی است که دو وضعیت قطبی را مورد شناسایی قرار می‌دهد. وضعیت حال (در کجا هستیم)، وضعیت ایده‌آل (کجا باید باشیم).

نیاز حاکی از شکاف بین وضع موجود و وضع مطلوب است، و نیازسنجی فرآیند جمع‌آوری اطلاعات درباره‌ی نیازهای افراد، گروه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات و اولویت‌بندی آن‌هاست تا از این رهگذر، زمینه لازم برای برطرف کردن این نیازها فراهم آید (فتحی و اجارگاه، ۱۳۸۵).

سعی و تلاش انسان در طول تاریخ، همواره با این امید همراه بوده است، که با رهایی خود از کارهای طاقت فرسا از طریق پرکردن اوقات فراغت با فعالیت‌های ورزشی و تفریحی به زندگی همراه با آرامش و سعادت دست پیدا کنند (جلالی فراهانی، ۱۳۸۸).

^۱.Connell

ورزش دانشگاهی نقش بسیار ارزنده‌ای را در ارتقاء سلامت و توانمندی آحاد جامعه و به خصوص در جامعه دانشگاهی ایفا می‌کند (رمضانی و هم‌تی‌نژاد، ۱۳۸۳).

مارتین اظهار می‌دارد که دانشگاه‌ها و مجموعه‌های آن به مثابه یک سازمان غیرانتفاعی دارای رسالت و اهداف ویژه می‌باشند و مانند هر سازمان دیگر برای حداکثر استفاده از منابع محدود و در دسترس و برای رسیدن به اهداف مورد نظر نیازمند سنجش عملکرد می‌باشند (مارتین^۱، ۲۰۰۶).

از آنجایی که مشارکت دانشجویان در ورزش‌های تفریحی به صورت داوطلبانه است و بیشتر در وقت آزاد انجام می‌شود، از این‌رو، گسترش موفقیت‌آمیز این گونه برنامه‌ها ایجاب می‌کند مسئولین و برنامه‌ریزان دانشگاه از انگیزه‌ها یا دلایل مختلف مشارکت یا عدم مشارکت دانشجویان در برنامه‌های ورزشی آگاه شوند. برگزاری هر برنامه‌ای از جمله برنامه‌های ورزشی، نیازمند شناخت دقیق شرایط و نیازهای موجود آن جامعه است. بی‌توجهی به انتظارات استفاده‌کنندگان از خدمات، موجب اتلاف هزینه، زمان و نیروی انسانی می‌شود. اطلاع از نیازها در جهان امروز بسیار ارزشمند است، چرا که بدون در نظر گرفتن اطلاعات و نیازها؛ انجام هر گونه فعالیت اجرایی بی‌ثمر خواهد بود (فتحی و اجارگاه، ۱۳۸۵).

نیازسنجی ورزشی به عنوان فرایند جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات حاصل از نیازهای ورزشی ابراز شده از سوی افراد، گروه‌ها و جوامع تعریف شده است. هدف تربیت‌بدنی به عنوان شاخه‌ای از علوم آموزشی، ارائه خدمات آموزشی و پرورشی مختلف به افراد است که اولین مرحله در برنامه‌ریزی ورزشی برای ارائه رشته‌های ورزشی و شناسایی نیازهای یک جامعه است (جانستون^۲، ۲۰۰۸). این موضوع برای برخی از افراد که با کمبود وقت و یا اینکه در مشاغل سخت مشغول به کار هستند، دارای حساسیت بیشتری است. مؤسسه توسعه شعبه لندن (۲۰۰۸) در مطالعات خود نشان داد برای گروه‌هایی که به طور منظم در ورزش و فعالیت بدنی شرکت نمی‌کنند شامل افراد مسن، اقلیت‌های قومی، معلولین، مدیران و کارکنان مشاغل سخت، مواردی از قبیل کمبود وقت و فقدان فرصت، بالا بودن هزینه‌ها، عدم دسترسی و مسائل نگرشی، عمده‌ترین موانع می‌باشد که برای این منظور و کمک به آنها جهت شرکت در فعالیت‌های ورزشی، می‌بایست متناسب با محدودیت‌های آنها، رشته‌های ورزشی تعریف گردد.

امروزه با پیشرفت تکنولوژی و ماشینی شدن امور، نیاز به مشارکت در فعالیت‌های تفریحی و ورزشی برای ارتقاء سلامت جسمانی و روانی افزایش یافته است. این نیاز با تأثیر عواملی چون شرایط شغلی بیشتر افراد جامعه، به ویژه افراد دانشجو و تحصیل کرده که به سمت کم تحرکی پیش رفته است، تشدید می‌شود.

1. Martin

2. Janstone

بدون شک دانشگاه یکی از نهادهایی است که همواره با این مسئله مواجه است. ورزش دانشجویی همواره با چالش‌های فراوانی روبه‌رو است. و دانشجویان برای اینکه به خوبی از عهده‌ی وظایف شان برآیند باید از لحاظ جسمی و روحی دارای آمادگی کامل باشند. نهادینه کردن ورزش و فعالیت‌های بدنی در بین دانشجویان یکی از مؤثرترین راه‌های دستیابی به این آمادگی است. علیرغم اهمیت نیازسنجی، ملاحظه می‌شود اقدام عملی برای شناسایی نیازهای دانشجویان در دانشگاه‌ها انجام نشده است خالی بودن اماکن ورزشی و عدم مراجعه دانشجویان به آنها، علاوه بر پیامدهای اجتماعی منجر به کم تحرکی و مشکلات بهداشتی خواهد شد. مدیران باید این سوال را مطرح و به آن پاسخ دهند که چرا سالن‌ها و فضاهای ورزشی، مورد استقبال دانشجویان واقع نمی‌گردد. آیا به دلیل برنامه نادرست و بی‌توجهی به نیازهای دانشجویان است؟ آیا اساساً "مدیران می‌دانند، دانشجویان یا مخاطبان برنامه‌ریزی نسبت به چه فعالیت‌هایی انگیزه و علاقه نشان می‌دهند و به چه فضاهای ورزشی نیاز دارند؟ یا اینکه مهم‌ترین دلایل یا انگیزه‌های دانشجویان برای شرکت در فعالیت‌های ورزشی دانشگاه چه مواردی می‌باشند. به همین علت لازم است قبل از برنامه‌ریزی فعالیت‌های فوق برنامه دانشگاه‌ها نیازها و علایق کاربران که دانشجویان هستند، شناسایی شود.

بنابراین محقق قصد دارد در این پژوهش با شناسایی نیازهای ورزشی و تفریحی دانشجویان و مطالعه و بررسی برنامه‌های ارائه شده از سوی ادارات فوق برنامه دانشگاه‌های دولتی شهر تهران میزان هماهنگی و همسویی برنامه‌ها با نیازهای ورزشی دانشجویان را مورد بررسی قرار دهد و به این سوال پاسخ دهد که برنامه‌های ورزشی ارائه شده با نیازهای ورزشی دانشجویان منطبق می‌باشند یا خیر؟ یا تا چه میزان ارتباط دارند؟

۱-۲) اهمیت و ضرورت تحقیق

با توجه به نتایج تحقیقات یاد شده در زمینه نیازسنجی به این نکته پی می‌بریم که نیازهای انسان‌ها به تبع شرایط متغیر فرهنگی، سیاسی و اجتماعی تغییر می‌کنند. آگاهی از نیازهای حرکتی و ورزشی افراد جامعه از وظایف مسئولان ورزش هر کشور است. برای اینکه صرف هزینه و فراهم سازی امکانات ویژه، بدون درک عمیق از نیازهای افراد جامعه ممکن است به ناکارایی منجر شود. با توجه به آمار بالای ساعات فراغت در بین دانشجویان، باید امکانات و وسایل برای پر کردن این ساعات برای تفریح سالم اتخاذ شود تا دانشجویان به طرف تفریحات ناسالم سوق داده نشوند. امروزه، ورزش و فوق برنامه‌های ورزشی دانشگاه‌ها به منظور گذران اوقات فراغت و ایجاد لحظات شاد و احساس آرامش و آسودگی مطرح است. به علاوه به عنوان راه حل بسیاری از مشکلات جسمی و روحی افراد جامعه در نظر گرفته می‌شود. پیشرفت و ترقی هر کشوری، در دست نسل‌های آینده است. مخاطبان اصلی دانشگاه را دانشجویان به عنوان اصلی‌ترین سرمایه

ملی و منبع جوشان رشد و توسعه اجتماعی و اقتصادی تشکیل می‌دهند. قبل از اینکه ادارات تربیت بدنی دانشگاه‌ها بتوانند خدمات رضایت بخشی برای دانشجویان ارائه دهند، باید از نیازها و انگیزه‌های ورزشی دانشجویان به درستی آگاه شده و اطلاعاتی را در مورد نگرش مخاطبین خود کسب کنند تا بتوانند خدمات کیفی‌تر و مطابق با میل و رغبت ورزشی دانشجویان ارائه دهند. این امر یکی از شیوه‌های بهینه نمودن خدمات رسیدگی به پیشنهادات و نظرات دانشجویان است که موجب ارائه خدمات و ارتقای توجه عمومی دانشگاه می‌شود و مسئولین می‌توانند با آگاه شدن از نیازها و خواسته‌های دانشجویان، با توجه به علاقه آنان فعالیت‌های فوق برنامه ورزشی را برنامه‌ریزی می‌کنند و در نتیجه هزینه‌های اختصاص داده شده به این منظور، هدر نمی‌رود. بنابراین اهمیت، محقق بر آن است که به بررسی عوامل شرکت و انتظارات و علایق دانشجویان از این تحقیق، مسئولین و برنامه‌ریزان فعالیت‌های فوق برنامه با تعمق، تامل و درایت برای شکوفایی استعدادها و بازسازی اندیشه‌ها و اعتلای شخصیت دانشجویان، با توجه به نیازهای ورزشی آنها گام موثری در ارائه هرچه بهتر این برنامه‌ها بردارند. هدف از تحقیق حاضر این است که با بررسی پژوهش‌های انجام شده در زمینه نیازسنجی ورزشی در ایران و دیگر کشورهای جهان و با تکیه بر اصول و روش‌های نیازسنجی علمی، نیازها و دیدگاه‌های دانشجویان نسبت به فعالیت‌های ورزشی مشخص شود. و با مطالعه برنامه‌های ارائه شده در بخش فعالیت‌های فوق برنامه ورزشی دانشگاه‌ها و براساس روش‌های علمی موجود در این زمینه، راهکارهای کاربردی و قابل اجرا به مسئولان ورزشی دانشگاه پیشنهاد می‌شود. با توجه به مطالب فوق هدف اصلی از انجام تحقیق حاضر، تشخیص نیازهای ورزشی دانشجویان دانشگاه‌های دولتی تهران به منظور ارایه راهکارهای کاربردی مشتمل بر برنامه‌های ورزشی جذاب و مفرح فردی و گروهی مبتنی بر نیازها یا اعلام شده از سوی جامعه تحت بررسی می‌باشد. مشکل اصلی برنامه‌های ورزشی و تفریحی ارائه شده از سوی دانشگاه‌ها فقدان تنوع این برنامه‌ها است. یعنی به گونه‌ای می‌باشد که فعالیت‌های فوق برنامه دانشگاه به صورت یکنواخت و تکراری هستند و محدود به برنامه‌های خاص ویژه می‌باشند و به صورت جدی به علایق و نیازهای ورزشی و تفریحی دانشجویان توجه نشده است. در واقع، در تدوین این برنامه‌ها به اختلاف فرهنگی، سنی و علایق مختلف گروه‌های مختلف دانشجویان توجه نشده و سعی شده است نسخه ثابتی برای جوانان پیچیده شود، چنین نگاهی به مسئله فراغت و تفریحات ورزشی با شکل گیری برنامه‌ای ضعیف، نامنعطف و متمرکز همراه است که عملاً توانایی جلب توجه استفاده‌کنندگان را نخواهد داشت. از آنجایی که دانشگاه‌های روزانه تهران از مهم‌ترین و بزرگترین دانشگاه‌های کشور محسوب می‌شوند و همچنین در زمینه تولید علم هم از دیدگاه عمومی حایز اهمیت می‌باشند و از لحاظ امکانات و تجهیزات هم نسبت به سایر دانشگاه‌های کشور از اهمیت بیشتری برخوردار هستند و سعی در جذب دانشجویان نمونه و با استعداد در همه زمینه‌های علمی کرده‌اند بنابراین موضوع، ما در این تحقیق برآنیم تا به بررسی رابطه بین نیازهای ورزشی و تفریحی دانشجویان

دانشگاه‌های دولتی تهران با فعالیت‌های فوق برنامه ارائه شده از سوی این دانشگاه‌ها پردازیم. و با شناسایی نیازهای ورزشی دانشجویان دانشگاه‌های دولتی تهران در سطوح مختلف و بررسی کمبودها و کاستی‌های موجود و اولویت بندی نیازهای ورزشی دانشجویان و تعیین عوامل جذب دانشجویان به سمت فعالیت‌های ورزشی و همچنین موانع جذب و علل عدم شرکت دانشجویان در فعالیت‌های ورزشی دانشگاه‌ها را مورد توجه قرار دهیم و در آخر کار بتوانیم مقایسه صحیح و قابل درکی از نیازها و انگیزه‌های اصلی ورزشی و تفریحی دانشجویان با فعالیت‌های فوق برنامه ارائه شده از سوی دانشگاه‌های مورد نظر داشته باشیم و میزان همخوانی این ارتباط را به شکل معنادار پیدا کنیم و بتوانیم گامی مؤثر در جهت بهبود وضعیت جسمانی و روانی این افراد برداشته و راه‌کارهایی مناسب برای تأمین این نیازها را ارائه نماییم. در واقع مدیریت صحیح در این زمینه نیازمند اطلاعات دقیقی از وضعیت حاضر برنامه‌ها و میزان اثربخشی این برنامه‌ها و همچنین نیازهای موجود گروه‌های مورد تحقیق می‌باشد.

۳-۱) اهداف تحقیق

۱-۴-۱) هدف کلی: رابطه نیازهای ورزشی دانشجویان با برنامه‌های فعالیت‌های فوق برنامه ارائه شده در

دانشگاه‌های دولتی شهر تهران

۱-۴-۲) اهداف اختصاصی:

۱. مطالعه نیازهای ورزشی (نیازسنجی ورزشی) دانشجویان دانشگاه‌های دولتی شهر تهران.
۲. مطالعه نیازهای تفریحی دانشجویان دانشگاه‌های شهر تهران.
۳. مطالعه و بررسی برنامه‌های ورزشی ارائه شده در دانشگاه‌های دولتی شهر تهران.
۴. تعیین رابطه بین نیازهای ورزشی دانشجویان و برنامه‌های ورزشی ارائه شده در دانشگاه‌های دولتی شهر تهران.
۵. مطالعه و بررسی برنامه‌های تفریحی ارائه شده در دانشگاه‌های دولتی شهر تهران.
۶. تعیین رابطه بین نیازهای تفریحی دانشجویان و برنامه‌های تفریحی ارائه شده در دانشگاه‌های دولتی شهر تهران.
۷. اولویت بندی نیازهای ورزشی دانشجویان دختر و پسر دانشگاه‌های دولتی شهر تهران.

۱-۴-۳) اهداف فرعی

۱. تعیین اهداف دانشجویان از انجام فعالیت‌های ورزشی در دانشگاه.
۲. تعیین عوامل جذب و موانع شرکت دانشجویان در فعالیت‌های ورزشی دانشگاه.
۳. تعیین مدت زمان فعالیت دانشجویان در طول روز و تعداد روزهای فعالیت در طول هفته.

۱-۴-۴) فرضیه های تحقیق

۱. بین نیازهای ورزشی دانشجویان پسر و برنامه‌های ورزشی ارائه شده در دانشگاه‌های دولتی شهر تهران تفاوت وجود دارد.
۲. بین نیازهای تفریحی دانشجویان پسر و برنامه‌های تفریحی ارائه شده در دانشگاه‌های دولتی شهر تهران تفاوت وجود دارد.
۳. بین نیازهای ورزشی دانشجویان دختر و برنامه‌های ورزشی ارائه شده در دانشگاه‌های دولتی شهر تهران تفاوت وجود دارد.
۴. بین نیازهای تفریحی دانشجویان دختر و برنامه‌های تفریحی ارائه شده در دانشگاه‌های دولتی شهر تهران تفاوت وجود دارد.
۵. مقایسه نیازهای ورزشی دانشجویان دختر و پسر در دانشگاه‌های دولتی شهر تهران.
۶. مقایسه نیازهای تفریحی دانشجویان دختر و پسر در دانشگاه‌های دولتی شهر تهران.
۷. بین اولویت بندی نیازهای ورزشی و تفریحی دانشجویان پسر با دانشجویان دختر دانشگاه‌های دولتی شهر تهران تفاوت وجود دارد.

۱-۵) متغیرهای تحقیق

۱. ویژگی‌های جمعیت شناختی (جنسیت، سن، تحصیلات، سابقه ورزشی و....)
۲. نیازهای ورزشی و تفریحی

۶-۱) تعریف مفاهیم تحقیق:

۱-۷-۱) تعریف نظری

نیاز : شکاف بین وضع موجود و وضع مطلوب است (فتحی واجارگاه، کوروش، ۱۳۸۱).
نیازسنجی: فرآیند جمع آوری اطلاعات درباره نیازهای افراد، گروه‌ها، سازمان‌ها و موسسات و الویت‌بندی آنهاست تا از این رهگذر، زمینه لازم برای برطرف کردن نیازها فراهم آید. (فتحی واجارگاه، کوروش، ۱۳۸۵).
نیازسنجی ورزشی: فرایند شناخت مشکلات، مسائل و معایب موجود در برنامه‌ریزی ورزش و تعیین اولویت بندی نیازهای ورزشی افراد (اتقیاء، ۱۳۸۶).
تفریحات ورزشی: به آن دسته از فعالیت‌هایی اطلاق می‌شود که هدف اصلی فرد از شرکت در فعالیت، کسب آمادگی جسمانی، تفریح و تعامل اجتماعی است (گلپایگانی، ۱۳۷۲).
فعالیت‌های فوق‌برنامه: واژه فوق برنامه ورزشی، توسط ویتنی پرفوسور دانشگاه انجمن ورزشی میشیگان ساخته شد. اینترامورال^۱ از دو کلمه اینترا به معنی درون، و مورال به معنی دیوار تشکیل شده است. بدین صورت که معنای واقعی آن، درون دیواری می‌شود، یعنی فعالیت‌های درون چهار دیواری در مدارس، ادارات، دانشگاه‌ها یا موسسات خاص می‌باشد.

۱-۷-۲) تعریف عملیاتی:

نیاز: بیان کننده حالت محرومیت احساس شده در فرد است. این محرومیت آرامش آدمی را بر هم می‌زند و در او شوقی برای برطرف کردن آن به وجود می‌آورد (کشکر و همکاران، ۱۳۹۰).
نیازهای ورزشی: نیازهای ورزشی جامعه مورد تحقیق براساس اولویت ورزشی که از طریق پرسشنامه اندازه گیری و اولویت بندی می‌گردد.
تفریحات ورزشی: فعالیت‌هایی که افراد به هنگام آسودگی از کار عادی با شوق و رغبت به آنها می‌پردازند. (تندنویس، ۱۳۷۵).
فعالیت‌های فوق برنامه: فعالیت‌های ورزشی برنامه‌ریزی شده، که خارج از برنامه رسمی و درسی از سوی دانشگاه‌های دولتی برای دانشجویان ارائه می‌گردند.

^۱.Intramural